

Hà Nội, ngày 07 tháng 8 năm 2021

BÁO CÁO

Tình hình phát triển kinh tế tập thể, hợp tác xã và đề xuất giải pháp tháo gỡ khó khăn thúc đẩy sản xuất, kinh doanh trong bối cảnh đại dịch Covid-19

*(Báo cáo tại Hội nghị trực tuyến toàn quốc của Thủ tướng Chính phủ
ngày 08 tháng 8 năm 2021)*

Trước diễn biến phức tạp của đại dịch Covid-19, ảnh hưởng nghiêm trọng đến sản xuất, kinh doanh và đời sống người dân; các thành viên của tổ hợp tác, hợp tác xã và liên hiệp hợp tác xã, cán bộ, viên chức, người lao động của hệ thống Liên minh Hợp tác xã Việt Nam thường xuyên tuyên truyền, quán triệt và thực hiện đúng chủ trương của Đảng, quy định của Chính phủ, Thủ tướng Chính phủ, Ban Chỉ đạo quốc gia phòng, chống dịch Covid-19, Bộ Y tế và cấp ủy, chính quyền địa phương về phòng, chống dịch Covid-19. Về tình hình phát triển kinh tế tập thể, hợp tác xã và đề xuất giải pháp tháo gỡ khó khăn, vướng mắc nhằm thúc đẩy sản xuất, kinh doanh trong bối cảnh đại dịch Covid-19; Liên minh Hợp tác xã Việt Nam xin báo cáo như sau:

1. Tình hình phát triển kinh tế tập thể, hợp tác xã 6 tháng đầu năm 2021 và khó khăn, vướng mắc

Theo khảo sát của hệ thống Liên minh Hợp tác xã Việt Nam, tỷ trọng sản lượng lương thực, thực phẩm và nông sản chủ lực khác do các hợp tác xã (HTX), tổ hợp tác (THT) sản xuất so với tổng sản lượng của các địa phương và cả nước chiếm khoảng 25% - 75%; có sự khác nhau giữa các vùng, địa phương và từng loại nông sản; tỷ trọng sản phẩm, dịch vụ của HTX, liên hiệp HTX và THT trong sản xuất công nghiệp, vận tải, thương mại, môi trường, tín dụng địa bàn nông thôn chiếm 15% - 25% tổng sản lượng hoặc giá trị dịch vụ ở các địa phương.

Trong 6 tháng đầu năm 2021, cả nước thành lập mới +843 HTX (giải thể 152 HTX), cao hơn so với cùng kỳ năm 2020; trong đó, +635 HTX nông nghiệp, +208 phi nông nghiệp. Vùng Đông Bắc +213 HTX, Tây Bắc +159 HTX, Tây Nguyên +100 HTX, Bắc Trung Bộ +87 HTX, Đồng bằng sông Cửu Long +95 HTX, Đồng bằng sông Hồng +88 HTX; Duyên hải miền Trung +61 HTX, Đông Nam Bộ +40 HTX. Đến tháng 6/2021, cả nước có 26.145 HTX,; trong đó, 17.060 HTX nông nghiệp, 7.897 HTX phi nông nghiệp, 1.188 Quỹ tín dụng nhân dân; thu hút 6,81 triệu thành viên, bình quân 01 HTX có 1,9 tỷ đồng vốn điều lệ và 15 lao động. Thành lập mới 08 liên hiệp HTX (LHHTX), (giải thể 03 LHHTX); cả nước có 106 LHHTX, tập trung chủ yếu ở Đồng bằng sông Hồng, Đông Nam Bộ và Đồng bằng sông Cửu Long. Thành lập mới 715 THT, đến nay, cả nước có 119.963 THT, trong đó có 73.757 THT nông nghiệp, 46.206 THT phi nông nghiệp, quy mô THT trung bình từ 03 tổ viên trở lên, vốn hoạt động trung bình 46 triệu đồng/THT, bình quân 10 - 20 lao động/THT.

Nhiều HTX sản xuất lương thực, thực phẩm, hàng chế biến đáp ứng nhu cầu thiết yếu của người dân ít bị ảnh hưởng; một số HTX bị thiệt hại nhưng sử dụng nguồn dự phòng để tự trang trải. Để ứng phó, tăng khả năng chống chịu và giảm thiệt hại, các HTX đã thực hiện giải pháp: Giảm quy mô lao động, đàm phán giảm lương người lao động, sử dụng quỹ dự phòng để trả lương và hỗ trợ tài chính cho người lao động; ứng dụng công cụ trực tuyến để quản trị; hỗ trợ người lao động phương tiện phòng, chống dịch bệnh; ứng dụng công nghệ tiên tiến vào sản xuất; sử dụng nguồn dự phòng tài chính để trang trải. Hệ thống Liên minh Hợp tác xã Việt Nam huy động các nguồn lực hỗ trợ tổ hợp tác, hợp tác xã, liên hiệp hợp tác xã và hướng dẫn hợp tác xã tiếp cận chính sách hỗ trợ của Nhà nước để khắc phục khó khăn, ổn định sản xuất, kinh doanh, đẩy mạnh tiêu thụ sản phẩm, góp phần tăng trưởng kinh tế, ổn định giá cả thị trường.

Hiện nay, HTX, LHHTX, THT đang gặp nhiều khó khăn, vướng mắc và tồn tại do ảnh hưởng nghiêm trọng của dịch Covid-19, biến động tăng, chi phí đầu vào và khó khăn nội tại như sau:

(1) Đại dịch Covid-19 ảnh hưởng nghiêm trọng đối với sản xuất, kinh doanh của HTX, LHHTX, THT, làm cho thu nhập giảm mạnh và đời sống người lao động, thành viên gặp nhiều khó khăn; hơn 90% HTX giảm doanh thu; lợi nhuận; lao động bị cắt giảm, nghỉ việc không lương chiếm hơn 50% tổng số lao động; HTX vận tải và du lịch giảm mạnh số lượng khách hàng, hợp đồng và doanh thu, cắt giảm phần lớn hợp đồng lao động, không có nguồn thu để trả lương, nhưng vẫn phải trang trải chi phí, lãi tiền vay; HTX nông nghiệp sản lượng tiêu thụ và giá bán giảm mạnh, tồn kho lớn; HTX công nghiệp và tiểu thủ công nghiệp gặp khó khăn về vật tư đầu vào, do đứt gãy chuỗi cung ứng ở trong nước và nhập khẩu, sản xuất, phân phối, kinh doanh và tiêu thụ sản phẩm gặp nhiều khó khăn do số lượng đơn hàng và khách hàng mua giảm, tồn kho tăng, khoảng 50% HTX bị thu hẹp và tạm ngừng sản xuất; HTX thương mại và dịch vụ gặp khó khăn về nguồn hàng cung cấp, tiêu thụ và doanh thu giảm; Quỹ tín dụng nhân dân gặp khó khăn trong phát triển thành viên mới, doanh số cho vay giảm, nợ xấu có thể tăng.

(2) Sản lượng lương thực, thực phẩm và nông sản khác do HTX, THT sản xuất bị tồn đọng và khó tiêu thụ khá lớn. Theo số liệu của Bộ Công thương và Liên minh HTX cấp tỉnh, hiện nay, cả nước tồn đọng 5 triệu tấn lúa, 3,7 triệu tấn rau, 4 triệu tấn trái cây, 120.000 tấn lợn, 80.000 tấn thủy sản, 600.000 tấn gia cầm, 400 triệu quả trứng..., trong đó sản lượng tồn đọng của HTX, THT sản xuất chiếm khoảng 30% - 70% đối với từng loại nông sản, nguyên nhân chủ yếu là do đứt gãy các chuỗi cung ứng tiêu dùng, chế biến trong nước và xuất khẩu: (i) Các HTX, tổ hợp tác thiếu nhân lực và thời gian thu hoạch các nông sản do giãn cách xã hội; các dịch vụ logistics phần lớn do thương lái đảm nhận, nhưng họ bị kiểm soát và hạn chế đi lại; (ii) Nhiều nhà máy chế biến không nhập hoặc giảm sản lượng nguyên liệu do tạm thời đóng cửa hoặc giảm công suất; (iii) Các doanh nghiệp chế biến và xuất khẩu nông sản thay đổi hoặc bị từ chối xuất khẩu tiểu ngạch rau quả sang Trung Quốc bị giảm do thông tin

thất thiệt liên quan đến dịch Covid-19; (iv) Khoảng 80% số lượng nông sản do HTX, hộ hợp tác sản xuất được lưu thông qua các chợ đầu mối, chợ truyền thống mà phần lớn chưa có truy xuất nguồn gốc và đáp ứng tiêu chuẩn VietGap, GlobalGap.

(3) Chi phí sản xuất, kinh doanh đầu vào tăng như chi phí thuê nhân công, vận chuyển, thuê Container, chi phí thức ăn gia súc và gia cầm, thủy sản, trả lãi tiền vay, giá phân bón DAP, URE... tăng.

(4) Thiếu thông tin về thị trường tiêu thụ trong nước, nhập nguyên liệu của các doanh nghiệp chế biến và xuất khẩu; bên cạnh đó, trên thị trường có những thông tin sai lệch với dụng ý xấu về dịch Covid-19 liên quan đến nông sản xuất khẩu, ảnh hưởng đến tiêu thụ.

(5) Các HTX phần lớn quy mô nhỏ, đã và đang gặp nhiều khó khăn nội tại: Thiếu nguồn nhân lực chất lượng cao; năng lực quản trị, tiếp thị và tổ chức sản xuất theo chuỗi cung ứng còn nhiều hạn chế; vốn tự có ít, thiếu vốn trung và dài hạn để đầu tư nâng cao năng lực sản xuất, ứng dụng công nghệ cao; phần lớn nông sản sản xuất và tiêu thụ chưa có truy xuất nguồn gốc và đảm bảo yếu tố pháp lý về an toàn thực phẩm.

(6) Một số chính sách hỗ trợ của Nhà nước đối với HTX khó được thực hiện do dịch Covid-19 như xúc tiến thương mại, bồi dưỡng nguồn nhân lực. Mặt khác, các địa phương và bộ, ngành chưa có đủ nguồn lực để hỗ trợ HTX, bởi vì phải chờ Quốc hội phê duyệt Kế hoạch đầu tư công và các Chương trình mục tiêu quốc gia giai đoạn 2021 - 2025. Việc nắm bắt và tiếp cận các chính sách hỗ trợ của HTX, số lượng HTX được thụ hưởng các chính sách hỗ trợ còn hạn chế là do: Một số văn bản quy định về chính sách hỗ trợ không quy định rõ đối tượng thụ hưởng là HTX, người lao động trong HTX, cho nên gây khó khăn cho việc triển khai; các HTX tiếp cận công nghệ thông tin hạn chế, ở xa trung tâm, cách biệt về địa lý, cho nên chưa cập nhật thông tin kịp thời về chính sách hỗ trợ; sự phối hợp giữa cơ quan chức năng với các HTX chưa được nhịp nhàng và kịp thời; thủ tục hành chính, hồ sơ phức tạp, mất nhiều thời gian và chi phí đi lại.

2. Đề xuất giải pháp tháo gỡ khó khăn thúc đẩy sản xuất, kinh doanh của khu vực kinh tế tập thể, hợp tác xã trong bối cảnh đại dịch Covid-19

Trong những tháng cuối năm 2021 và thời gian tới, các HTX, LHHTX, THT huy động mọi nguồn lực để chống chịu, giảm thiệt hại, duy trì và phát triển sản xuất, kinh doanh; tiếp tục phát triển đa dạng về loại hình, hình thức hợp tác trong các ngành nghề, lĩnh vực, thành phần kinh tế và địa bàn, nhất là khu vực nông nghiệp, nông dân và nông thôn, phù hợp với điều kiện của từng địa phương, sản xuất gắn với chuỗi giá trị; củng cố, tổ chức lại hoạt động sản xuất, kinh doanh của các HTX, LHHTX, THT hiện nay và khi đại dịch Covid-19 được ngăn chặn và đẩy lùi.

Để giải quyết những khó khăn, vướng mắc và hạn chế ảnh hưởng tiêu cực của dịch Covid-19 đối với HTX, LHHTX, THT hiện nay, nhất là trong lĩnh vực nông

nghiệp; thực hiện chỉ đạo của Chính phủ tại Nghị quyết số 78/NQ-CP ngày 20/7/2021 về thực hiện tốt công tác vận tải, lưu thông hàng hóa, bảo đảm cung ứng kịp thời hàng hóa, đặc biệt là lương thực, thực phẩm, nhu yếu phẩm thiết yếu cho nhân dân tại địa phương đang thực hiện giãn cách xã hội; với chức năng và nhiệm vụ chủ yếu là đại diện, chăm lo và bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của thành viên, đóng vai trò nòng cốt trong phát triển kinh tế tập thể, HTX; Liên minh HTX Việt Nam xin đề xuất và kiến nghị với các địa phương, Chính phủ và các bộ, ngành Trung ương một số giải pháp như sau:

a) Đề nghị tỉnh ủy, thành ủy, hội đồng Nhân dân, ủy ban Nhân dân tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương xem xét, thực hiện một số giải pháp:

(1) Thống kê, đánh giá và thông tin thường xuyên và kịp thời về sản lượng sản xuất, tiêu thụ, tồn kho các sản phẩm hàng hóa của doanh nghiệp, HTX trên địa bàn, nhất là lương thực, thực phẩm và các hàng hóa thiết yếu khác, kể cả dự báo sản lượng nông sản thu hoạch trong những tháng cuối năm 2021; rà soát kỹ từng chuỗi cung ứng sản phẩm, hàng hóa chủ lực của địa phương để có giải pháp giải quyết cụ thể.

(2) Ưu tiên tiêm vắc xin phòng, chống dịch Covid-19 cho thành viên HTX và người lao động tham gia chuỗi cung ứng lương thực, thực phẩm, hàng hóa thiết yếu, giữ vệ sinh môi trường và cán bộ, nhân viên của Liên minh HTX cấp tỉnh: THT, HTX nông nghiệp sản xuất lương thực, thực phẩm và nông sản thiết yếu khác; HTX vận tải đường thủy, vận tải đường bộ (lái xe, phụ xe, lái tàu, thuyền trưởng, thuyền viên, nhân viên phục vụ, nhân viên giao nhận, nhân viên bốc xếp...); LHHTX và HTX thương mại, tiêu dùng; các cửa hàng tiện ích, Trung tâm thương mại của Saigon-Coop tại các tỉnh, thành phố (nhân viên thu mua, bán hàng, vận chuyển...); HTX môi trường (thu gom, xử lý rác, chất thải...); các thương lái là thành viên của THT, hộ kinh doanh tham gia thu mua, đóng gói, vận chuyển lương thực, thực phẩm và hàng hóa thiết yếu khác (hiện nay, thương lái đảm nhận dịch vụ logistics khoảng 85% tổng khối lượng lương thực thực phẩm, nông sản khác do các HTX, THT và chủ trang trại sản xuất); cán bộ, nhân viên của Liên minh HTX cấp tỉnh thường xuyên đi công tác cơ sở để tuyên truyền, vận động, tư vấn, hỗ trợ thành lập và củng cố HTX, hỗ trợ các HTX, THT về xúc tiến thương mại, kết nối cung - cầu, tiêu thụ sản phẩm, các thủ tục pháp lý, hành chính trên địa bàn tỉnh, thành phố phục vụ lưu thông hàng hóa....

(3) Huy động nguồn nhân lực trong và ngoài địa phương để hỗ trợ thu hoạch nông sản do HTX và THT, đồng thời đảm bảo công tác phòng, chống dịch Covid-19; cho các chợ đầu mối và chợ truyền thống hoạt động cùng với các biện pháp phòng, chống dịch Covid-19; huy động các thương lái có năng lực hoạt động để cấp giấy đi đường, tiêm vắc-xin và tạo điều kiện thuận lợi các thủ tục hành chính khác để họ tham gia tích cực các dịch vụ logistics cho hàng hóa tiêu thụ trong nước và xuất khẩu. Các sở, ngành chủ động phổ biến, cung cấp thông tin thị trường cho các doanh

nghiệp, ngăn chặn và xử lý kịp thời các thông tin thất thiệt, ảnh hưởng đến xấu đến các chuỗi cung ứng sản phẩm, hàng hóa.

(4) Giảm 50% hoặc miễn phí xét nghiệm nhanh, xét nghiệm RT-PCR đối với lái xe, phụ xe, lái tàu, phụ lái tàu, thuyền viên, người lao động của tổ hợp tác, HTX, liên hiệp HTX tham gia chuỗi cung ứng lương thực, thực phẩm, hàng hóa thiết yếu khác trong thời gian giãn cách xã hội theo chỉ đạo của Thủ tướng Chính phủ và Ủy ban Nhân dân tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương.

(5) Thực hiện các chính sách hỗ trợ theo thẩm quyền phù hợp với quy định của pháp luật để các HTX và doanh nghiệp giảm chi phí đầu vào, tăng năng lực cạnh tranh như hỗ trợ lãi suất tiền vay, bảo lãnh tín dụng, bổ sung vốn cho Quỹ Hỗ trợ phát triển HTX để mở rộng cho vay đối với HTX, giảm phí và lệ phí liên quan đến các dịch vụ logistics...

(6) Tạo điều kiện thuận lợi cho các HTX nông nghiệp, vận tải, thương mại, tiêu dùng và các tổ hợp tác, Liên hiệp HTX thương mại Thành phố Hồ Chí Minh (Saigon-Coop), Liên minh HTX cấp tỉnh, các Trung tâm xúc tiến thương mại của Liên minh HTX Việt Nam tổ chức thực hiện **Chương trình kết nối cung - cầu, tiêu thụ sản phẩm, hàng hóa theo chuỗi cung ứng do HTX, tổ hợp tác sản xuất, đặc biệt là lương thực, thực phẩm, nhu yếu phẩm cho các địa phương thực hiện giãn cách xã hội** (văn bản số 503/CTr-LMHTXVN ngày 04/8/2021 gửi kèm công văn này), nhất là Thành phố Hồ Chí Minh, Thành phố Hà Nội và các địa phương đông dân cư. Chương trình tiêu thụ sản phẩm, hàng hóa theo chuỗi cung ứng được thực hiện trên địa bàn cả nước, bắt đầu từ ngày 06/8/2021 do Liên minh HTX Việt Nam chủ trì, phối hợp Liên minh HTX cấp tỉnh, Saigon-Coop, các HTX nông nghiệp, vận tải, thương mại, tiêu dùng tổ chức thực hiện.

(7) Chỉ đạo Liên minh HTX cấp tỉnh, các sở, ngành liên quan đẩy mạnh tuyên truyền, phổ biến, hướng dẫn và tạo điều kiện thuận lợi cho người lao động và người sử dụng lao động trong khu vực kinh tế tập thể, HTX gặp khó khăn do đại dịch Covid-19 tiếp cận và thực hiện đúng các chính sách hỗ trợ của Nhà nước và chính quyền địa phương về hỗ trợ an sinh xã hội, giảm và gia hạn thời hạn nộp các loại thuế, giảm tiền điện, giảm phí và lệ phí, giảm tiền nước, cước viễn thông... theo quy định tại các văn bản: Nghị quyết số 68/NQ-CP ngày 01/7/2021, Nghị định số 52/2021/NĐ-CP ngày 19/4/2021, Nghị quyết số 55/NQ-CP ngày 02/6/2021 của Chính phủ, Quyết định số 23/2021/QĐ-TTg ngày 07/7/2021 của Thủ tướng Chính phủ, Thông tư số 47/2021/TT-BTC ngày 24/6/2021 của Bộ Tài chính....

(8) Thực hiện chủ trương "không để người dân thiếu ăn, thiếu mặc" của Chính phủ, các địa phương thiết lập "đường dây nóng" để hỗ trợ cho người dân trong trường hợp khẩn cấp, nhất là lao động trong khu vực phi chính thức chiếm tỷ trọng khá lớn, dễ tổn thương và khả năng chống chịu kém

b) Đề nghị Chính phủ và các bộ, ngành trung ương xem xét, thực hiện một số giải pháp:

(1) Đẩy nhanh chiến lược vắc-xin và việc tiêm chủng, trong đó ưu tiên cho người dân và lực lượng lao động tham gia các chuỗi cung ứng lương thực, thực phẩm, logistics.

(2) Thông tin tình hình, xu hướng thị trường trong nước và ngoài nước, nhất là các thị trường Trung Quốc, Đông Á, Nam Á cho HTX và doanh nghiệp; hỗ trợ tiếp cận và cập nhật thường xuyên các chính sách, hàng rào kỹ thuật của các thị trường lớn đã ký kết các Hiệp định tự do thương mại với Việt Nam; tìm kiếm các đối tác để đa dạng hoá thị trường xuất khẩu; hỗ trợ đầu ra cho các sản phẩm khi vào vụ mùa thu hoạch chính thông qua các kênh xúc tiến thương mại, kết nối với các đối tác (hệ thống siêu thị, chuỗi cửa hàng, điểm bán hàng) trong nước; tiếp tục hỗ trợ kết nối với các Sàn giao dịch thương mại điện tử (Tiki, Sendo, Lazada, Shopee, Amazon, Voso, Postmart...), trong đó đề xuất hỗ trợ chi phí thường niên hằng năm cho các doanh nghiệp tham gia các sàn thương mại điện tử nước ngoài (Alibaba; Amazon).

(3) Tăng cường kiểm tra, giám sát, xử lý các ách tắc về vận tải, lưu thông hàng hóa giữa các địa phương.

(4) Thực hiện gói tín dụng từ chính sách tiền tệ hoặc bảo lãnh của Nhà nước từ chính sách tài khoá với lãi suất thấp (3%/năm), thời hạn từ 1 - 2 năm để hỗ trợ cho các doanh nghiệp, HTX, dự trữ nguyên liệu nông sản, dự trữ nông sản thiết yếu cho tiêu dùng và xuất khẩu, đồng thời giảm bớt tình trạng ép giá của nhà nhập khẩu.

(5) Nhà nước thực hiện việc mua lúa, gạo dự trữ khoảng 3 - 5 triệu tấn theo cơ chế đã thực hiện từ những năm trước để ổn định giá lúa, gạo giúp cho nông dân không bị lỗ và đáp ứng nhu cầu tiêu dùng và xuất khẩu khi dịch Covid-19 được ngăn chặn và đẩy lùi.

(6) Thực hiện các giải pháp về chính sách tài khoá để thúc đẩy giải ngân đầu tư công, nhất là đầu tư cơ sở hạ tầng lớn, vừa giúp tạo việc làm trong ngắn hạn, vừa tạo nền tảng cho tăng trưởng dài hạn; tiếp tục thực hiện giải pháp hỗ trợ doanh nghiệp, HTX giảm chi phí sản xuất, kinh doanh và xem xét tăng kinh phí và thời hạn hỗ trợ cho các đối tượng an sinh xã hội.

(7) Điều hành linh hoạt chính sách tiền tệ để tập trung nguồn vốn cho vay đối với lĩnh vực nông nghiệp, nông dân, nông thôn; cung ứng vốn tín dụng kịp thời, tiếp tục giảm lãi suất cho vay, cơ cấu lại nợ, giảm lãi vay, chi phí vay vốn đối với các HTX...; điều hành linh hoạt tỷ giá, phù hợp điều kiện của thị trường để tạo thuận lợi cho các hoạt động xuất, nhập khẩu hàng hóa.